

ROZPORZĄDZENIE PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 10 listopada 1992 r.

w sprawie opisu, materiału, wymiarów, wzorów rysunkowych oraz sposobu i okoliczności noszenia odznak orderów i odznaczeń.

Na podstawie art. 9 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. Nr 90, poz. 450) zarządza się, co następuje:

Rozdział 1

Opis, materiał, wymiary i wzory rysunkowe odznak orderów

§ 1. 1. Odznaką Orderu Orła Białego jest krzyż równoramienny, złożony, zakończony na rogach ramion kulkami. Ramiona krzyża pokryte są czerwoną emalią z białymi brzegami w złożonym obramowaniu. Między ramionami krzyża umieszczone są pęki złożonych promieni. W środku krzyża biało emaliowany orzeł według wzoru określonego w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej, ze złożonymi żyłkami, koroną, dziobem i szponami. Na odwrotnej stronie ramiona krzyża są złożone, z biało emaliowanym obramowaniem i wypukłym napisem „ZA OJCZYZNĘ I NARÓD”. W środku krzyża na okrągłej biało emaliowanej tarczy w otoku ze złożonych liści dębowych pokrytych zieloną emalią umieszczony jest złożony monogram „RP”. Wymiar krzyża wynosi 70 mm.

2. Krzyż zawieszony jest na błękitnej wielkiej wstędze szerokości 100 mm.

3. Odznaką Orderu jest ponadto gwiazda orderowa srebrzona o średnicy 80 mm z ośmiu pęków promieni. Na gwieździe umieszczony jest złożony krzyż według wzoru opisanego w ust. 1, jednakże bez orła i bez kulek na rogach ramion. Między ramionami krzyża złociste płomyki, na ramionach krzyża złożony napis „ZA OJCZYZNĘ I NARÓD”. W środku krzyża na okrągłej, biało emaliowanej tarczy w otoku ze złożonych liści dębowych pokrytych zieloną

emalią umieszczony jest złożony monogram „RP”. Wymiar krzyża wynosi 50 mm.

§ 2. 1. Odznaką Orderu Wojennego Virtuti Militari jest krzyż równoramienny, zakończony na rogach ramion kulkami. Na ramionach poziomych krzyża umieszczony jest napis „VIRTUTI”, na ramionach pionowych napis „MILITARI”. Ramiona krzyża w klasach I, II i III pokryte są czarną emalią w złożonym obramowaniu, w klasie IV złożone z wewnętrznym czarno emaliowanym obramowaniem i w klasie V srebrzone z wewnętrznym czarno emaliowanym obramowaniem. Napisy w klasach I, II i III są złożone, w klasach IV i V czarno emaliowane. W środku krzyża na złożonej, okrągłej tarczy w dwudzielnym wieńcu laurowym pokrytym zieloną emalią umieszczony jest biało emaliowany orzeł w kształcie z roku 1792. Na odwrotnej stronie krzyża w środku napis „HONOR I OJCZYŻNA” oraz data „1792”. Krzyż w klasach I i II zwieńczony jest złożoną koroną królewską. Wymiar krzyża wynosi: w klasie I — 64 mm, w klasie II — 55 mm, w klasie III — 45 mm i w klasach IV i V — 38 mm.

2. W klasie I Orderu krzyż zawieszony jest na niebieskiej wielkiej wstędze szerokości 100 mm z czarnymi paskami po bokach szerokości 15 mm. W klasie II krzyż zawieszony jest na niebieskiej wstędze szerokości 45 mm z czarnymi paskami po bokach szerokości 10 mm. W klasach III, IV i V krzyże zawieszane są na niebieskiej wstędze szerokości 40 mm z czarnymi paskami po bokach szerokości 9 mm.

3. W klasie I odznaką Orderu jest ponadto gwiazda orderowa srebrzona o średnicy 97 mm z ośmiu pęków promieni. Na gwieździe umieszczony jest równoramienny

krzyż według wzoru opisanego w ust. 1, jednakże bez kulek na rogach ramion. W środku krzyża, na otoku pokrytym czarną emalią umieszczony jest złożony napis „HONOR I OJCZYŻNA”. Wymiar krzyża wynosi 55 mm.

§ 3. 1. Odznaką Orderu Odrodzenia Polski jest krzyż równoramienny, złożony, zakończony na rogach ramion kulkami. Ramiona krzyża pokryte są białą emalią w złożonym obramowaniu. W środku krzyża na okrągłej, czerwono emaliowanej tarczy umieszczony jest biało emaliowany orzeł według wzoru określonego w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej. Kontury, korona, dziób i szpony orła są złożone. Na otoku pokrytym szafirową emalią umieszczony jest złożony napis „POLONIA RESTITUTA”. Na odwrotnej stronie ramiona krzyża są złożone, z obramowaniem. W środku krzyża na okrągłej, czerwono emaliowanej tarczy w ornamentowanym obramowaniu umieszczona jest złożona data „1918”. Wymiar krzyża wynosi: w klasie I — 68 mm, w klasach II i III — 60 mm, w klasie IV — 55 mm i w klasie V — 44 mm.

2. W klasie I Orderu krzyż zawieszony jest na czerwonej wielkiej wstędze szerokości 100 mm z białymi paskami po bokach szerokości 5 mm. W klasach II i III krzyże zawieszane są na czerwonej wstędze szerokości 45 mm z białymi paskami po bokach szerokości 3 mm. W klasie IV krzyż zawieszony jest na czerwonej wstążce szerokości 36 mm z białymi paskami po bokach szerokości 2 mm z umieszczoną pośrodku wstążki rozetką o średnicy 30 mm upiętą z tejsze wstążki. W klasie V krzyż zawieszony jest na takiej samej wstążce, bez rozetki.

3. W klasach I i II odznaką Orderu jest ponadto gwiazda orderowa srebrzona o średnicy 75 mm z ośmiu pęków promieni. W środku gwiazdy na okrągłej, biało emaliowanej tarczy umieszczony jest złożony monogram „RP”, na otoku pokrytym szafirową emalią złożony napis „POLONIA RESTITUTA”.

§ 4. 1. Odznaką Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej jest krzyż gwiazdzisty pięcioramienny. Ramiona krzyża pokryte są w środku czerwoną, a po bokach białą emalią w obramowaniu. Między ramionami krzyża jest pięć pęków promieni. W środku krzyża srebrzony orzeł według wzoru określonego w ustawie z dnia 9 lutego 1990 r. o zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej. Krzyż zwieńczony jest tarczą z monogramem „RP” na tle poziomych promieni. Na odwrotnej stronie ramiona krzyża są fakturowane. W klasach I — IV promienie, zwieńczenia i obramowania są złożone, a w klasie V srebrzone. Średnica krzyża gwiazdzistego wynosi: w klasie I — 68 mm, w klasach II i III — 60 mm i w klasach IV i V — 48 mm.

2. W klasie I Orderu krzyż zawieszony jest na wielkiej wstędze szerokości 100 mm. W klasach II i III krzyże zawieszane są na wstędze szerokości 45 mm. W klasie IV krzyż zawieszony jest na wstążce szerokości 36 mm z umieszczoną pośrodku wstążki rozetką o średnicy 30 mm upiętą z tejsze wstążki. W klasie V krzyż zawieszony jest na takiej samej wstążce, bez rozetki. Wielka wstęga, wstęga i wstążka są koloru ciemnego kobaltu.

3. W klasie I i II odznaką Orderu jest ponadto gwiazda orderowa o średnicy 80 mm z dziesięciu pęków promieni.

Pięć pęków złożonych umieszczonych jest na tle pięciu pęków srebrzonych. W środku na okrągłej, czerwono emaliowanej tarczy w złożonym obramowaniu umieszczony jest srebrzony orzeł według wzoru określonego w ustawie z dnia 9 lutego 1990 r. o zmianie przepisów o godle, barwach i hymnie Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 5. Wzory rysunkowe odznak orderów zawiera załącznik do rozporządzenia.

§ 6. Odznaki orderów i ich miniaturki wykonuje się ze stopów miedzi pokrywanych galwanicznie i stosownie do opisu ich wzorów wypełnia się emaliami ceramicznymi.

Rozdział 2

Opis, materiał, wymiary i wzory rysunkowe odznak odznaczeń

§ 7. 1. Odznaką Krzyża Walecznych jest krzyż równoramienny, patynowany na brązowo. Ramiona krzyża są w obramowaniu. W środku krzyża umieszczona jest pięciokątna tarcza z wypukłym orłem według wzoru określonego w ustawie z dnia 1 sierpnia 1919 r. o godłach i barwach Rzeczypospolitej Polskiej. Na górnym i bocznych ramionach krzyża umieszczony jest wypukły napis „NA POLU CHWAŁY”, na dolnym ramieniu krzyża data „1920”. Na odwrotnej stronie krzyża umieszczony jest wypukły, dwudzielny wieńiec z liści dębowych, na ramionach poziomych krzyża wypukły napis „WALECZNYM”, a na ramionach pionowych obosieczny miecz skierowany ostrzem do góry. Wymiar krzyża wynosi 44 mm.

2. Krzyż zawieszony jest na pasowej wstążce szerokości 40 mm z białymi paskami po bokach szerokości 8 mm.

3. Kolejne nadanie Krzyża Walecznych oznacza się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już Krzyża okucia w kształcie patynowanej na brązowo listewki szerokości 5 mm, ozdobionej wypukłymi splotami liści dębowych w następujący sposób: na wstążce Krzyża nadanego powtórnie — jednego okucia, nadanego po raz trzeci — dwóch okuć i nadanego po raz czwarty — trzech okuć.

§ 8. 1. Odznaką Krzyża Zasługi z Mieczami jest krzyż równoramienny, zakończony na rogach ramion kulkami. Ramiona Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi z Mieczami pokryte są czerwoną emalią w obramowaniu. Między ramionami krzyża znajdują się pęki promieni, a w środku krzyża okrągła, biało emaliowana tarcza i na niej, odpowiedni do stopnia odznaczenia, złożony lub srebrzony monogram „RP”. Tarcza Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi z Mieczami jest w otoku pokrytym czerwoną emalią i w ornamentowanym obramowaniu. Wokół tarczy Brązowego Krzyża Zasługi z Mieczami z monogramem „RP” umieszczony jest wypukły wieńiec laurowy. Odwrotna strona krzyża jest gładka. Obramowanie ramion krzyża, pęki promieni, ornamentowane obramowanie tarczy i odwrotna strona krzyża są złożone lub srebrzone, w zależności od stopnia odznaczenia. Odznaka Brązowego Krzyża Zasługi z Mieczami jest w całości patynowana na brązowo. Wymiar krzyża wynosi 42 mm. Ponad krzyżem umieszczone są dwa skrzyżowane miecze złożone, srebrzone lub patynowane na brązo-

wo, w zależności od stopnia odznaczenia, z ostrzami skierowanymi ku górze. Miecze połączone są ze sobą pionową listewką.

2. Krzyż z umieszczonymi nad nim mieczami zawieszony jest na pąsowej wstążce szerokości 40 mm z niebieskimi paskami po bokach szerokości 3 mm. Kółko, przez które przeciągnięta jest wstążka Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi z Mieczami, ma kształt wieńca laurowego.

3. Drugie nadanie Złotego, Srebrnego i Brązowego Krzyża Zasługi z Mieczami oznacza się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już Krzyża okucia w kształcie gładkiej, matowej listewki złoconej, srebrzonej lub patynowanej na brązowo, w zależności od stopnia odznaczenia, szerokości 5 mm z polerowanymi krawędziami.

§ 9. 1. Odznaką Krzyża Zasługi jest krzyż równoramien-ny, zakończony na rogach ramion kulkami. Ramiona Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi pokryte są czerwoną emalią w obramowaniu. Między ramionami krzyża znajdują się pęki promieni, a w środku krzyża okrągła, biała emaliowana tarcza i na niej, odpowiednio do stopnia odznaczenia, złocony lub srebrzony monogram „RP”. Tarcza Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi jest w otoku pokrytym czerwoną emalią i w ornamentowanym obramowaniu. Wokół tarczy Brązowego Krzyża Zasługi z monogramem „RP” umieszczony jest wypukły wieniec laurowy. Odwrotna strona krzyża jest gładka. Obramowanie ramion krzyża, pęki promieni, ornamentowane obramowanie tarczy i odwrotna strona krzyża są złocone lub srebrzone, w zależności od stopnia odznaczenia. Odznaka Brązowego Krzyża Zasługi jest w całości patynowana na brązowo. Wymiar krzyża wynosi 42 mm.

2. Krzyż zawieszony jest na pąsowej wstążce szerokości 40 mm z niebieskimi paskami po bokach szerokości 3 mm. Kółko, przez które przeciągnięta jest wstążka Złotego i Srebrnego Krzyża Zasługi, ma kształt wieńca laurowego.

3. Drugie nadanie Złotego, Srebrnego i Brązowego Krzyża Zasługi oznacza się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już Krzyża okucia w kształcie gładkiej, matowej listewki złoconej, srebrzonej lub patynowanej na brązowo, w zależności od stopnia odznaczenia, szerokości 5 mm z polerowanymi krawędziami.

§ 10. 1. Odznaką Krzyża Zasługi Za Dzielność jest krzyż równoramienny, zakończony na rogach ramion kulkami. Ramiona krzyża pokryte są czerwoną emalią w obramowaniu. Na górnym i bocznych ramionach krzyża umieszczony jest srebrzony napis „ZA DZIELNOŚĆ”. Między ramionami krzyża znajdują się pęki promieni, a w środku krzyża okrągła, biała emaliowana tarcza i na niej srebrzony monogram „RP”. Tarcza jest w otoku pokrytym czerwoną emalią i w ornamentowanym obramowaniu. Odwrotna strona krzyża jest gładka. Obramowanie ramion krzyża, pęki promieni, ornamentowane obramowanie tarczy i odwrotna strona krzyża są srebrzone. Wymiar krzyża wynosi 42 mm.

2. Krzyż zawieszony jest na wstążce takiej samej jak Krzyż Zasługi z tą różnicą, że pośrodku wstążki jest pionowy niebiesko-zielony pasek szerokości 4 mm.

3. Kolejne nadanie Krzyża Zasługi Za Dzielność oznacza się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już Krzyża okucia

w kształcie srebrzonej, gładkiej, matowej listewki szerokości 5 mm z polerowanymi krawędziami.

§ 11. 1. Odznaką Medalu Za Ofiarność i Odwagę jest okrągły, srebrzony, oksydowany medal o średnicy 35 mm. W środku medalu wytłoczony jest trójkąt o ściętych wierzchołkach a w nim płaskorzeźba dwóch postaci: kobiety i mężczyzny. Na odwrotnej stronie medalu wytłoczony jest trójkąt o ściętych wierzchołkach, a w nim napis „ZA OFIARNOŚĆ I ODWAGĘ W OBRONIE ŻYCIA I MIENIA”. Nad napisem umieszczone są trzy liście dębowe.

2. Medal zawieszony jest na zielonej wstążce szerokości 35 mm z dwoma czerwonymi paskami po bokach szerokości 4 mm.

3. Kolejne nadanie Medalu Za Ofiarność i Odwagę oznacza się przez nałożenie na wstążkę posiadanego już Medalu okucia w kształcie srebrzonej, gładkiej, matowej listewki szerokości 5 mm z polerowanymi krawędziami.

§ 12. 1. Odznaką Medalu Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie jest medal w kształcie stylizowanej, sześciopromiennej, srebrzonej, oksydowanej gwiazdy o średnicy 35 mm z ornamentowaniami łączącymi jej promienie. W środku medalu, na okrągłej tarczy pokrytej różową emalią umieszczone są dwie srebrzone, oksydowane róże. Na odwrotnej stronie w środku umieszczony jest monogram „RP”, a w otoku napis „ZA DŁUGOLETNIĘ POŻYCIE MAŁŻEŃSKIE”.

2. Medal zawieszony jest na różowej wstążce szerokości 35 mm z pionowym białym paskiem pośrodku szerokości 4 mm.

§ 13. Wzory rysunkowe odznak odznaczeń zawiera załącznik do rozporządzenia.

§ 14. Odznaki odznaczeń i ich miniaturki wykonuje się ze stopów miedzi pokrywanych galwanicznie i stosownie do opisu ich wzorów wypełnia się emaliami ceramicznymi.

Rozdział 3

Sposób i okoliczności noszenia odznak orderów i odznaczeń

§ 15. 1. Odznaki orderów nosi się w następującej kolejności wynikającej z ich starszeństwa:

Order Orła Białego,
Order Wojenny Virtuti Militari klasy od I do V,
Order Odrodzenia Polski klasy od I do V,
Order Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej klasy od I do V.

2. Odznaki innych orderów niż określone w ustawie z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach nosi się po odznakach orderów wymienionych w ust. 1 w kolejności ich otrzymania.

§ 16. 1. Odznaki odznaczeń nosi się w następującej kolejności wynikającej z ich starszeństwa:

Krzyż Walecznych,
Złoty Krzyż Zasługi z Mieczami,
Złoty Krzyż Zasługi,
Srebrny Krzyż Zasługi z Mieczami,

Krzyż Zasługi za Dzielność,
Srebrny Krzyż Zasługi,
Brązowy Krzyż Zasługi z Mieczami,
Brązowy Krzyż Zasługi,
Medal Za Ofiarność i Odwagę,
Medal Za Długoletnie Pożycie Małżeńskie.

2. Odznaki innych odznaczeń niż określone w ustawie z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach nosi się po odznakach odznaczeń wymienionych w ust. 1 w kolejności ich otrzymania.

§ 17. 1. W przypadku posiadania tego samego orderu w dwóch lub więcej klasach, nosi się odznakę najwyższej z posiadanych klas orderu.

2. W przypadku posiadania tego samego odznaczenia w dwóch lub więcej stopniach, nosi się odznakę najwyższego z posiadanych stopni odznaczenia.

3. Przepis ust. 1 nie ma zastosowania do Orderu Wojennego Virtuti Militari, którego odznaki wszystkich posiadanych klas można nosić jednocześnie.

§ 18. Odznaki orderów i odznaczeń nosi się głównie podczas:

- 1) uroczystości państwowych z udziałem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu lub Prezesa Rady Ministrów,
- 2) uroczystych obchodów świąt narodowych i wojskowych,
- 3) wręczania odznak orderów i odznaczeń,
- 4) innych uroczystości państwowych, stosownie do zaleceń zawartych w zaproszeniu.

§ 19. W okolicznościach, o których mowa w § 18 pkt 3, osoba, której mają zostać wręczone odznaki orderu lub odznaczenia, powinna podczas tej uroczystości nosić pełne odznaki posiadanych orderów i odznaczeń, a przynajmniej najstarszego z nich.

§ 20. 1. Odznaki orderów i odznaczeń obcych państw nosi się po odznakach polskich orderów i odznaczeń w sposób określony w przepisach tych państw.

2. Podczas uroczystości z udziałem przedstawicieli obcego państwa odznaki orderów i odznaczeń tego państwa nosi się bezpośrednio po odznakach polskich orderów i odznaczeń.

3. Odznaki orderów i odznaczeń obcych państw można nosić wyjątkowo przed odznakami polskich orderów i odznaczeń w następujących okolicznościach:

- 1) podczas uroczystości związanych z wręczeniem odznak orderu lub odznaczenia obcego państwa można nosić odznaki orderu lub odznaczenia, które w czasie tej uroczystości zostały wręczone;
- 2) podczas uroczystych wystąpień wobec oficjalnych przedstawicieli obcego państwa można nosić zawieszoną na wielkiej wstędze odznakę orderu tego państwa; wówczas zamiast zawieszanej na wielkiej wstędze odznaki polskiego orderu nosi się samą gwiazdę orderową.

§ 21. 1. Odznaki orderów zawieszane na wielkich wstęgach nosi się w następujący sposób:

- 1) wielką wstęgę Orderu Orła Białego, z zawieszonym na niej krzyżem, zakłada się przez lewe ramię do prawego boku, tak aby kokarda utworzona ze związanych końców wstęgi znajdowała się na wysokości prawego biodra;
- 2) wielkie wstęgi Orderu Wojennego Virtuti Militari, Orderu Odrodzenia Polski i Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej, z zawieszonymi na niej krzyżami, zakłada się przez prawe ramię do lewego boku, tak aby kokarda utworzona ze związanych końców wstęgi znajdowała się na wysokości lewego biodra.

2. Nie nosi się jednocześnie więcej niż jednej odznaki orderu zawieszanej na wielkiej wstędze; nosi się odznakę orderu starszego. Jednakże w przypadku jednoczesnego posiadania Orderu Orła Białego i Orderu Wojennego Virtuti Militari klasy I — nosi się zawieszoną na wielkiej wstędze odznakę Orderu Wojennego Virtuti Militari.

3. Gwiazdy orderowe Orderu Orła Białego, Orderu Wojennego Virtuti Militari klasy I, Orderu Odrodzenia Polski klasy I i Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej klasy I nosi się na lewej stronie piersi poniżej odznak orderów i odznaczeń zawieszonych na wstążkach. Gwiazdę orderu starszego zakłada się powyżej innych gwiazd orderowych.

4. Zamiast odznak orderów zawieszonych na wielkich wstęgach można nosić same gwiazdy orderowe.

§ 22. 1. Odznaki orderów zawieszane na wstęgach nosi się w następujący sposób:

- 1) wstęgę, z zawieszonym na niej krzyżem, zakłada się na szyję tak, aby na ubiorze z kołnierzem wykładanym krzyż znajdował się poniżej węzła krawata, zaś na ubiorze z kołnierzem zapinanym pod szyję krzyż znajdował się pod nasadą kołnierza;
- 2) na stroju damskim nosi się krzyże zawieszane na kokardzie upiętej ze wstęgi, na lewej stronie piersi, powyżej innych odznak orderów i odznaczeń zawieszonych na wstążkach.

2. Gwiazdy orderowe Orderu Odrodzenia Polski klasy II i Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej klasy II nosi się pośrodku prawej strony piersi.

3. Zamiast zawieszonych na wstęgach odznak Orderu Odrodzenia Polski klasy II i Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej klasy II można nosić same gwiazdy orderowe.

§ 23. Odznaki orderów i odznaczeń zawieszane na wstążkach długości 55—60 mm nosi się na lewej stronie piersi z prawa na lewo w następujący sposób:

- 1) odznakę pojedynczego albo pierwszego orderu lub odznaczenia nosi się na ubiorze z kołnierzem wykładanym ponad górną kieszenią, przy czym wstążkę podkłada się do połowy pod klapę kołnierza; na ubiorze zapinanym pod szyję wstążkę umieszcza się w odległości około 3 cm od linii zapięcia guzików;
- 2) od 2 do 4 odznak orderów lub odznaczeń — w jednym rzędzie bez przerw między wstążkami;

- 3) od 5 do 8 odznak orderów lub odznaczeń — w jednym rzędzie, tak aby zajęły szerokość czterech wstążek umieszczonych obok siebie, przy czym wstążkę drugiej i kolejnych odznak orderów i odznaczeń podkłada się częściowo pod wstążkę poprzedniej odznaki orderu lub odznaczenia;
- 4) większą liczbę odznak orderów lub odznaczeń nosi się w dwóch lub więcej rzędach, tak aby w pierwszym rzędzie nie było mniej niż pięć i więcej niż osiem, a w ostatnim rzędzie nie mniej niż cztery odznaki orderów lub odznaczeń rozmieszczone na szerokość czterech wstążek;
- 5) górny skraj wstążek powinien tworzyć linię poziomą;
- 6) rzędy odznak orderów i odznaczeń umieszcza się w ten sposób, aby górny rząd przykrywał wstążki dolnego rzędu w całości;
- 7) okucia nakłada się na wstążkę poziomo.

§ 24. Pełnych odznak orderów i odznaczeń oraz ich miniaturki, baretki, rozetki i wstążeczek nie nosi się na ubiorach roboczych i ochronnych oraz na ubiorach o charakterze sportowym.

Rozdział 4

Sposób i okoliczności noszenia miniaturki, baretki, rozetki i wstążeczki

§ 25. 1. We wszystkich okolicznościach, kiedy nie zakłada się pełnych odznak orderów i odznaczeń, można nosić ich miniaturki, baretki, rozetki i wstążeczki.

2. Na mundurach zamiast pełnych odznak orderów i odznaczeń nosi się tylko baretki.

§ 26. 1. W przypadku posiadania tego samego orderu w dwóch lub więcej klasach, nosi się miniaturkę, baretkę lub rozetkę najwyższej z posiadanych klas orderu.

2. W przypadku posiadania tego samego odznaczenia w dwóch lub więcej stopniach, nosi się miniaturkę, baretkę lub wstążeczkę najwyższego z posiadanych stopni odznaczenia.

3. Nie nosi się jednocześnie:

- pełnej odznaki orderu lub odznaczenia oraz jego miniaturki, baretki, rozetki ani wstążeczki,
- miniaturki, rozetki ani wstążeczki orderu tej samej klasy lub odznaczenia tego samego stopnia.

4. Przepis ust. 1 nie dotyczy Orderu Wojennego *Virtuti Militari*, którego miniaturki lub baretki wszystkich posiadanych klas można nosić jednocześnie.

§ 27. 1. Miniaturki można nosić jednocześnie:

- z odznakami orderów zawieszonymi na wielkich wstęgach i na wstęgach,
- z gwiazdami orderowymi,
- ze wstążeczkami.

2. Nosi się jedną lub więcej miniaturki odznak orderów i odznaczeń.

3. Miniaturek nie nosi się jednocześnie z pełnymi odznakami orderów i odznaczeń zawieszonymi na wstążkach, z baretkami ani z rozetką.

4. Miniaturki odznak orderów i odznaczeń o średnicy 15—17 mm nosi się na wstążeczkach długości 25—30 mm i szerokości 11—13 mm na lewej stronie piersi lub na klapie ubioru z kołnierzem wykładanym, z prawa na lewo, w jednym rzędzie.

5. Wyższe klasy orderów oznaczają się na wstążeczkach miniaturki za pomocą rozetek w kolorach wstążki orderowej. Średnica rozetki wynosi 6—8 mm. W klasach I orderów rozetki umieszcza się na podkładce metalowej lub z galonika w kolorze złotym; w klasach II orderów — na podkładce metalowej lub z galonika w połowie szerokości w kolorze złotym, w połowie srebrnym; w klasach III orderów — na podkładce metalowej lub z galonika w kolorze srebrnym; w klasach IV orderów — bezpośrednio na wstążeczce. Podkładkę metalową lub z galonika o wymiarach 6 × 10 mm umieszcza się na wstążeczce poziomo.

6. Nie umieszcza się rozetki na miniaturkach odznaki Orderu Wojennego *Virtuti Militari* klasy III i IV oraz odznaki Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej klasy IV.

7. Okucia nakłada się na wstążeczki miniaturki poziomo.

§ 28. 1. Baretki nosi się na mundurach na lewej stronie piersi, z prawa na lewo, w następujący sposób:

- 1) pojedynczą baretkę nosi się na mundurze symetrycznie nad górną kieszeń;
- 2) od 2 do 4 baretki nosi się w jednym rzędzie obok siebie bez przerw między baretkami; jeżeli kłapa kołnierza munduru zakrywałaby całkowicie pierwszą baretkę, wówczas nosi się w tym rzędzie tylko trzy baretki;
- 3) powyżej 4 baretki nosi się w dwóch lub więcej rzędach bezpośrednio jeden pod drugim, w każdym rzędzie po cztery baretki, przy czym w rzędzie dolnym przy liczbie mniejszej niż cztery nosi się baretki w ten sposób, aby znajdowały się symetrycznie pod bezpośrednim rzędem górnym.

2. Łącznie z baretkami można nosić na lewej stronie piersi jedną pełną odznakę orderu lub odznaczenia. W tym przypadku odznakę orderu lub odznaczenia nosi się na wysokości pierwszej baretki przykrywając ją do połowy.

3. Baretkę sporządza się ze wstążki określonej przepisami dla danego orderu lub odznaczenia. Jej szerokość równa się szerokości tej wstążki. Szerokość baretki wyższych klas orderów, których odznaki zawieszane są na wielkich wstęgach i wstęgach, powinna być równa szerokości wstążki orderowej określonej przepisami dla odznak najniższych klas tych orderów. Można nosić również baretki o jednolitej szerokości wynoszącej 35 mm.

4. Wysokość baretki wynosi 8—10 mm. Baretkę nakłada się na podkładkę sukieną lub aksamitną koloru czarnego albo na podkładkę metalową. Podkładka pod baretkę powinna być o 2 mm szersza i wyższa od baretki.

5. Wyższe klasy orderów oznaczają się na baretkach przez umieszczenie pośrodku nich rozetek w kolorach wstążki

orderowej. Średnica rozetki wynosi 6—8 mm. W klasach I orderów rozetkę umieszcza się na podkładce z galonika w kolorze złotym; w klasach II orderów — na podkładce z galonika w połowie szerokości w kolorze złotym, w połowie srebrnym; w klasach III orderów — na podkładce z galonika w kolorze srebrnym; w klasach IV orderów — bezpośrednio na baretce. Podkładkę o wymiarach 6 × 20 mm umieszcza się na baretce poziomo.

6. Wyższe stopnie odznaczeń oznacza się przez umieszczenie pośrodku baretki, pionowo, galonika szerokości 5 mm w kolorze złotym lub srebrnym w zależności od stopnia odznaczenia.

7. Kolejne stopnie Krzyża Zasługi z Mieczami oznacza się przez umieszczenie stosownej wielkości i odpowiedniego do stopnia odznaczenia koloru mieczy pośrodku baretki, tak aby ich ostrza skierowane były ku górze.

8. Okucia nakłada się na baretki pionowo. Na baretkach Krzyża Zasługi z Mieczami okucia nakłada się pod mieczami.

§ 29. 1. Rozetkę można nosić zamiast odznak orderów posiadających jedną klasę oraz odznak wyższych klas orderów.

2. Nosi się jedną rozetkę, najstarszego z posiadanych orderów. Rozetkę można nosić jednocześnie ze wstążeczkami.

3. Rozetki nie nosi się z pełnymi odznakami orderów i odznaczeń, z miniaturkami ani z baretkami.

4. Rozetkę o średnicy 6—8 mm w kolorach wstążki orderowej nosi się na lewej klapie ubioru z kołnierzem wykładanym.

5. Rozetkę orderu posiadającego tylko jedną klasę oraz klas I orderów umieszcza się na podkładce metalowej lub z galonika w kolorze złotym; klas II orderów — na podkładce metalowej lub z galonika w połowie szerokości w kolorze złotym, w połowie srebrnym; klas III orderów — na podkładce metalowej lub z galonika w kolorze srebrnym; klas IV orderów — bezpośrednio na klapie ubioru. Podkładkę o wymiarach 6 × 14 mm umieszcza się poziomo.

§ 30. 1. Wstążeczki można nosić zamiast odznak najniższych klas orderów, a także zamiast odznak odznaczeń.

2. Wstążeczki można nosić jednocześnie z miniaturkami lub z rozetką.

3. Wstążeczek nie nosi się jednocześnie:

— więcej niż dwóch; wtedy wyżej zakłada się wstążeczkę orderu lub odznaczenia starszego,

— z pełnymi odznakami orderów i odznaczeń.

4. Wstążeczki o szerokości 4 mm w kolorach określonych przepisami dla danego orderu lub odznaczenia umocowuje się między dziurką lewej klapy ubioru z kołnierzem wykładanym a wewnętrzną stroną tej klapy, ukośnie w dół.

Rozdział 5

Umieszczanie odznak orderów i odznaczeń na sztandarach

§ 31. Odznaki orderów i odznaczeń umieszcza się na sztandarach w następujący sposób:

- 1) odznakę orderu lub odznaczenia zawiesza się na kokardzie uwiązanej ze wstążki określonej przepisami dla danego orderu lub dla odznaczenia. Kokardę z odznaką orderu lub odznaczenia umocowuje się do drzewca, pod orłem wierzącym drzewce, od tej strony płata sztandaru, na której umieszczone jest godło państwowe lub inne godło (strona główna). Końce wstążki, zakończone frędzlą koloru złotego, zwisają wzdłuż drzewca i nie powinny być dłuższe niż szerokość płata sztandaru;
- 2) większą liczbę odznak orderów i odznaczeń umieszcza się wzdłuż drzewca z góry na dół według kolejności ich noszenia.

Rozdział 6

Umieszczanie odznak orderów i odznaczeń na poduszkach żałobnych

§ 32. 1. Odznaki orderów i odznaczeń umieszcza się na specjalnie do tego celu przeznaczonych poduszkach w następujących okolicznościach:

- 1) jeżeli osoba zmarła dekorowana jest odznakami orderu lub odznaczenia w czasie uroczystości pogrzebowych,
- 2) w czasie uroczystości pogrzebowych osoby posiadającej ordery lub odznaczenia.

2. Odznaki orderów i odznaczeń umieszcza się na poduszkach w następujący sposób:

- 1) odznakę orderu zawieszoną na wielkiej wstędze (krzyż, gwiazda) — na oddzielnej poduszce, przy czym wielką wstęgę z krzyżem upina się wzdłuż brzegów poduszki, tak aby tworzyła czworobok, w którego środku umieszcza się gwiazdę orderową. Krzyż umieszcza się pośrodku dolnego brzegu poduszki;
- 2) odznakę orderu zawieszoną na wstędze (krzyż, gwiazda) — na oddzielnej poduszce, przy czym krzyż ze wstęgą umieszcza się w rzędzie górnym, a gwiazdę orderową poniżej;
- 3) odznakę orderu zawieszoną na wstędze (krzyż) oraz jedną do czterech odznak orderów i odznaczeń, zawieszonych na wstążkach — na jednej poduszce, przy czym odznakę orderu zawieszoną na wstędze umieszcza się w rzędzie górnym;
- 4) od jednej do ośmiu odznak orderów i odznaczeń zawieszonych na wstążkach — na jednej poduszce w dwóch rzędach, według kolejności ich noszenia.

3. Odznaki orderów i odznaczeń obcych państw umieszcza się na oddzielnych poduszkach.

Rozdział 7

Przepis końcowy

§ 33. Rozporządzenie wchodzi w życie w dniu wejścia w życie ustawy o orderach i odznaczeniach.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *L. Wałęsa*